III. PILKAPYNAI

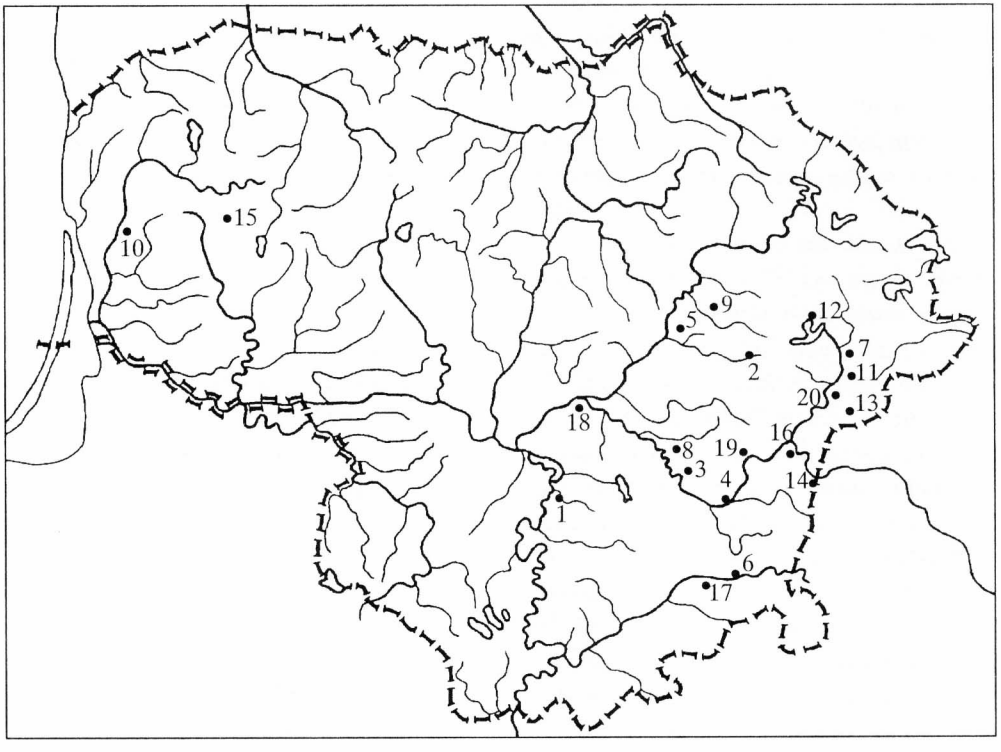

19 pav. Pilkapynai:
Fig. 19. Barrow cemeteries:

1 – Atmainai, 2 – Baltadvaris, 3 – Grabijolai, 4 – Gudeliai, 5 – Jakšiškis, 6 – Jašiūnai, 7 – Kaltanėnai, 8 – Kernavė (žr. II), 9 – Kurklių Šilas, 10 – Maciuičiai (žr. V), 11 – Paduobė Šaltaliūnė, 12 – Pašekščiai, 13 – Peršaukštis, 14 – Pilviškės (žr. II), 15 – Pribitka (žr. X), 16 – Santaka, 17 – Senieji Maceliai, 18 – Skaruliai, 19 – Staviškės, 20 – Sudota.

KURKLIŲ ŠILO PILKAPYNAS

Eugenijus BUTĖNAS

2002 m. buvo tęsiami archeologiniai tyrinėjimai Kurklių Šilo pilkapyne (A 1413) Anykščių r., pradėti 1998 m. (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais,* V., 2000, p. 164–166; *ATL 2000 metais,* V., 2000, p. 60–63; *ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 86–87).

2002 m. ištirti du pilkapiai (bendras ištirtas plotas – 232 m^2). Kaip ir kitus tyrinėtus šio pilkapyno pilkapius, juos žalojo miško kvartalinė linija, priešgaisrinis arimas. 2002 m. tirta V pilkapyno dalyje (20 pav.).

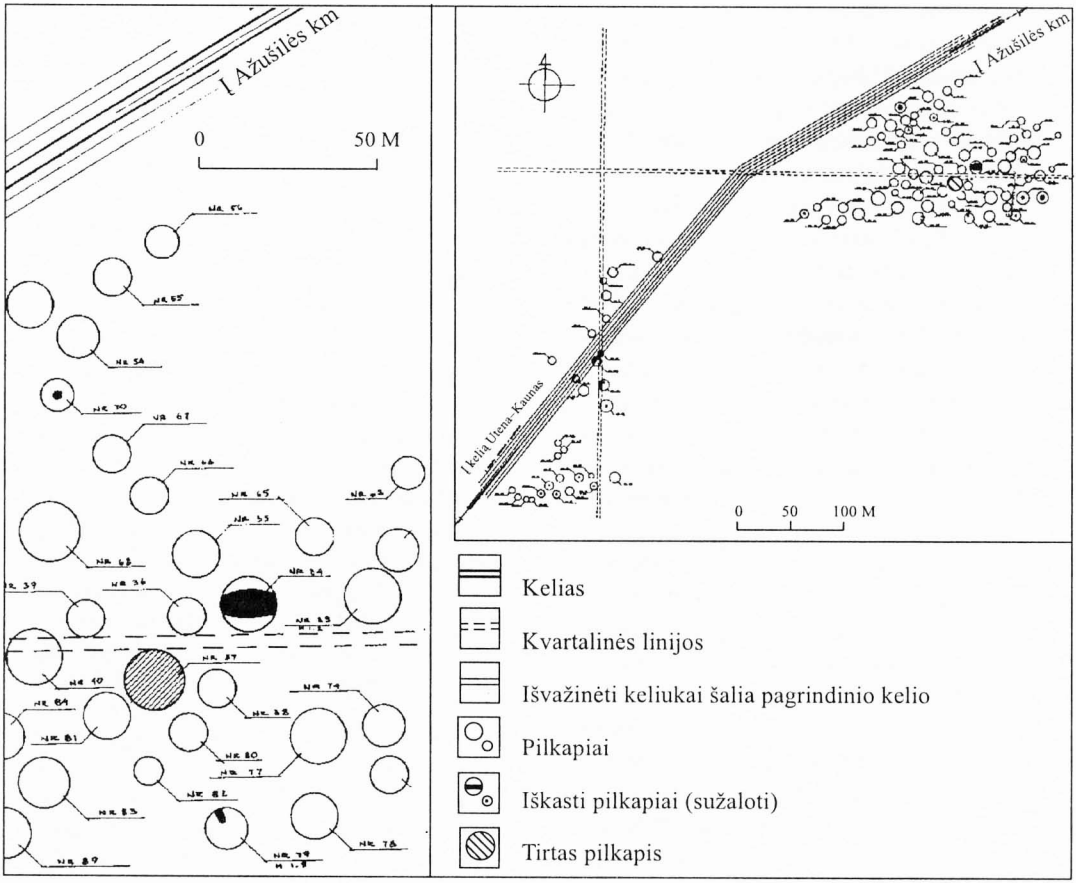

20 pav. Kurklių Šilo pilkapyno situacijos planas.
Fig. 20. Situational plan of Kurklių Šilas barrow cemetery.

Pilkapis 7(10) (pirmas skaičius rodo pilkapio ištyrimo eiliškumą, antras – eilės numerį situaciniame pilkapyno plane, sudarytame 1998 m.) 40 m nutolęs į PV nuo keliuko jungiančio Ažušilės k. su plentu Kaunas – Utena, ir miško kvartalinės linijos susikirtimo bei 20 m į V nuo 2001 m. tirto pilkapio 6(28). Pilkapis 8(24) buvo 170 m nutolęs į P nuo miško kvartalinių linijų susikirtimo ir 20 m į Š nuo 2001 m. tirto pilkapio 6(28).

Pilkapio 7(10) sampilas buvo suspausto pusrutulio formos, kiek nuolaidesne V–ŠV dalimi, apie 0,8 m aukščio bei apie 12 m skersmens. Pilkapio sampilo pagrinde – Š pakraštyje buvo žymu jį juosusio užslinkusio griovio ar pailgos duobės liekanos. Sampilo centrinėje dalyje, ŠV ketvirtyje, buvo rasti seno prakasimo – užslinkusios duobės (1,7x1,2 m dydžio ir 0,26 m gylio) pėdsakai. Greičiausiai tai „lobių ieškotojų" palikimas.

Ištyrus pilkapį 7(10) paaiškėjo, kad jo sampilas buvo apie 0,5 m aukščio (skaičiuojant iki pirminio žemės paviršiaus) ir 6,5 m skersmens (neskaičiuojant jį juosusių pailgų duobių, su jomis – 8,5 m skersmens). Jis buvo supiltas iš aplinkinio tamsiai geltono smėlio. Pilkapis, atrodo, buvo įrengtas ant nedidelės kalvelės.

Sampilo pakraščiuose, Š, P ir PR pusėse išryškėjo jį juosusių pailgų duobių kontūrai. Jos buvo 2,53x1,5; 4,0x1,0 ir 8,3x1,0 m dydžio. Duobių gyliai buvo nuo 0,9–1,05 iki 1,53 m (skaičiuojant nuo sampilo viršaus). Visų pilkapio sampilą juosusių pailgų duobių užpildas buvo vienodas – tamsiai pilka, vietomis juodos spalvos žemė su smulkių degėsiukų priemaiša, duobių dugnai užapvalinti.

Pilkapio pagrindą sudarė tamsiai pilka žemė – smėlis su angliukų priemaiša. Pagrindo storis svyravo nuo 12 iki 20–32 cm. Jis pasiektas 47 cm gylyje nuo sampilo viršaus.

Pilkapyje 7(10) palaidojimų nerasta.

Remiantis pilkapio konstrukcija, jį datuoti reikėtų VII–X a. ir skirti Rytų Lietuvos pilkapių kultūrai.

Ištyrus pilkapį 8(24) paaiškėjo, kad tai ne pilkapis, o natūralus tereno pakilimas, kuris, dar kiek paaukštintas, įgavo panašią į pilkapio sampilą formą, įrengiant miško kvartalinę liniją ir vykdant priešgaisrinį arimą.

KURKLIŲ ŠILAS
BARROW CEMETERY

In 2002 the archaeological explorations were continued in the Kurklių Šilas barrow cemetery (A 1413) in the Anykščiai district started in 1998.

In 2002 two barrows were explored which had been damaged by forest quarter line and by firebreak (the total area explored was 232 m^2). The exploration of 2002 took place in part 5 of the barrow cemetery (Fig. 20).

After exploration of barrow 7(10), it was revealed that its mound was 0.5 m high (calculating up to primal earth surface) and its diameter was 6.5 m (excluding surrounding oblong pits; including surrounding oblong pits – 8.5 m). At the edges of the mound from the northern, southern and south-eastern sides, the shapes of surrounding oblong pits showed up. Their sizes were 2.53x1.5 m, 4.0x1.0 m ir 8.3x1.0 m. The depth of pits varied from 0.9–1.05 m to 1.53 m (calculating from top of mound). The mould of all the surrounding oblong pits was the same: dark grey colour, in places black colour, mixed with small charred wood particles, the bottoms were rounded.

The foundation of the barrow was compri-

sed of dark grey colour earth – sand mixed with charcoal. The foundation was from 12 cm to 20–32 cm thick (in the depth of 47 cm from top of mound).

No burials were found in barrow 7 (10). According to the construction of barrow it can be dated to the 7th–10th centuries and can be classified to the Eastern Lithuanian barrow culture.

After exploration of barrow 8(24), it became clear that it was not a barrow, but a natural rise, which was a bit raised and acquired a barrow mound shape while equipping a forest quarter line and a firebreak.

BALTADVARIO PILKAPYNAS

Bronius DAKANIS

Vadovaujantis KVAD ardomų archeologinių vietų tyrimo programa, 2002 m. tęsti Baltadvario pilkapyno, vadinamo Švedų kapais (Videniškių sen., Molėtų r., Utenos aps.), tyrimai, pradėti 2000 m. 2000 ir 2001 m. ištirti trys pilkapiai (31–33), patekę po aukštos įtampos elektros linija (žr. *ATL 2000 metais,* V., 2002, p. 64–66; *ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 79–81 bei B. Dakanis, Baltadvario pilkapyno tyrinėjimai, *Videniškiai – kunigaikščių Giedraičių tėvonija,* Utena, 2002, p. 57–73).

2002 m. ištirti dar du pilkapiai (2 ir 44), kuriuos ardė Šilo miško 45 ir 47 kvartalų linija (pilkapio 44 – Š pusę, o pilkapio 2 – P pakraštį). Be to, pilkapio 2 R pusė buvo sunaikinta tiesiant Videniškių–Alantos kelią, o jo PR pusėje – neseniai iškastos smėlio duobės. Pilkapių vietoje ir jų aplinkoje ištirtas daugiau nei 210 m² bendras plotas: pilkapio 2 vietoje – 90,8 m², pilkapio 44 – 103,5 m² ir kvartalinėje linijoje, į P nuo pilkapio 2 – 17 m².

Pilkapis 2 buvo 30 m į ŠŠV nuo Videniškių–Alantos kelio kryžkelės su Pabiržės keliu, į V nuo Videniškių–Alantos kelio ir į Š nuo minėtos kvartalinės linijos.

Tiriant nustatyta, kad išlikusį 70 cm aukščio sampilą sudarė pilkas smėlis su virš jo susiformavusia iki 12 cm storio juoda velėna ir pilku miškožemiu, kuris medžių augimo vietose buvo permaišytas su sampilo gruntu. Apie 10 cm storio kiek tamsesnis nuo degėsių pilkapio pagrindas išsiskyrė tik pilkapio centre ir prie kapo duobės, tarp medžių. Išlikusioje pilkapio dalyje, sampile, buvo ir įvairaus dydžio akmenų (iki 21x50x55, 28x45x45, 33x33x50 cm), kurių dauguma gulėjo ant pagrindo. Akmenys (apie 30) išsidėstę grupėmis, sudarančiomis puslankį tarp pilkapio centro ir jo išlikusių trijų duobių. Tik ties P duobe buvo tarpas tarp akmenų – jie suvirto į duobę.

Buvusio pilkapio vidurinėje dalyje, tarp jo centro ir puslankio P akmenų, po pilkapio pagrindu, aptikta degintinio kapo duobė. Ji buvo netaisyklingo ovalo formos, pailga ŠV–PR kryptimi, 80–115 cm gylyje nuo pilkapio sampilo viršaus, 1,2 m ilgio, 84 cm pločio ir 30 cm po pagrindu gylio, suploto pusrutulio skerspjūvio. Duobės užpildas – pilkas smėlis su degintiniais kauliukais (dugne ir šonuose buvo ir juodų degėsių sluoksnelių).

Išlikusią pilkapio V pusę juosė trys pailgos duobės – P, V ir Š. Pietinės duobės P